

<https://doi.org/10.4467/2543733XSSB.25.014.22511>

TOMASZ MŁYNARSKI

Uniwersytet Jagielloński

tomasz.mlynarski@uj.edu.pl

 <https://orcid.org/0000-0002-7713-6307>

Francuska ocena chińskiej inicjatywy *Pasa i Szlaku* w Europie Środkowo-Wschodniej na tle relacji UE – Chiny

Abstrakt

Inicjatywa *Pasa i Szlaku* (*Belt and Road Initiative*, BRI; fr. *la nouvelle route de la soie*), stała się centralnym punktem interakcji między UE a Chinami. Chiny, promując proces tworzenia nowych relacji handlowych, skutecznie dążyły do pogłębienia zależności gospodarczej Europy i umocnienia wpływów politycznych wobec partnerów w niej uczestniczących. Jednym z teatrów geopolitycznej rywalizacji stał się region Europy Środkowo-Wschodniej (EŚW), który ze względu na położenie geograficzne („brama” do Europy), stał się celem chińskiej ekspansji. Francja, która miała ambicje udziału w projekcie *Pasa i Szlaku*, podkreślała, iż będzie on sukcesem, o ile zostanie oparty na „zrównoważonej kooperacji” i nie przekształci się w instrument chińskiej hegemonii geoekonomicznej. Celem artykułu jest omówienie francuskiej percepcji współpracy Chin z państwami EŚW w formacie 16(17)+1 i jej implikacji dla spójności polityki UE wobec Państwa Środka.

Słowa kluczowe: Francja, inicjatywa *Pasa i Szlaku*, Europa Środkowo-Wschodnia, format 16(17)+1

French assessment of China’s Belt and Road initiative in Central and Eastern Europe and its implications for EU – China relations

Abstract

By promoting the process of establishing new trade relations based on the Belt and Road initiative, China is effectively deepening economic dependence and its political influence vis-à-vis its participating partners. One of the theatres of geopolitical rivalry has become the Central and Eastern European (CEE) region, which, due to its geographical location of a ‘gateway’ to Europe, has become the target of China’s geo-economic expansion strategy. France, which wanted to take part in the Belt and Road initiative promoted by Beijing, stressed at the same time that it would only be successful if it was based on ‘balanced cooperation’ and did not become a tool for a new

hegemony. The aim of this article is to discuss the French perception of China's cooperation with CEE countries and the impact of the 16(17)+1 format on maintaining a unified EU policy towards the Middle Kingdom against the background of the wider Belt and Road project, which should be seen as an external instrument of China's economic rivalry and an attempt to geopolitically weaken the Western world.

Keywords: France, Belt and Road initiative, Central and Eastern Europe, 16(17)+1 format

Wprowadzenie

Wraz ze wzrostem potęgi gospodarczej, Chiny podjęły działania na rzecz zwiększenia swojej roli politycznej i wpływów na świecie na podstawie inicjatywy *Pasa i Szlak* (Belt and Road Initiative – BRI), czyli instrumentu powiązań handlowych i dystrybucji chińskich wartości. Państwa Europy Środkowo-Wschodniej ze 120 mln konsumentów, stały się celem ważnych korytarzy gospodarczych w ramach BRI. Kiedy w kwietniu 2012 roku premier Chin Wen Jiabao położył fundament dla współpracy Chiny – państwa Europy Środkowej i Wschodniej (EŚW) [Central and Eastern European Countries – CEEC] i ogłosił w Warszawie linię kredytową w wysokości 10 mld dol. („*China's 12 Measures for Promoting Friendly Cooperation with Central and Eastern European Countries*”), rozwinięte kraje Europy Zachodniej nie zostały oficjalnie zaproszone do udziału w chińskiej inicjatywie *Pasa i Szlak* traktowanej przez Pekin jako instrument do budowania wpływów polityczno-kulturowych za pomocą środków ekonomicznych¹. Strategia „12 kroków” wzbudziła jednak zaniepokojenie w głównych zachodnich stolicach Europy, jak i w Brukseli, które wyraziły zaniepokojenie formatem 16+1, obawiając się, że negatywnie wpłynie on na spójność UE. W późniejszym okresie format „16(17)+1”, miał stanowić część strategicznego partnerstwa Chiny – UE, w praktyce jednak stał się platformą koordynacji stale rozszerzającej się współpracy polityczno-gospodarczo-kulturowej, w formule quasi-międzynarodowej organizacji o niesprecyzowanych zasadach kooperacji².

24 listopada 2015 r. w Suzhou w Chinach odbył się czwarty szczyt Formatu „16+1” z udziałem premiera Chin Li Keqiang oraz szefów państw i rządów szesnastu państw CEEC, zatytułowany „Pracujmy razem, aby otworzyć nowe perspektywy współpracy, w której wygrywają obie strony”³. Chiny utworzyły także fundusz inwestycyjny o nazwie *China – Central Eastern Europe Fund* (CEEF), a od 2016 roku region Europy Środkowo-Wschodniej został formalnie włączony do *Pasa i Szlaku*, który stał się częścią strategii

¹ Por. J. Szczudlik-Tatar, *China's Charm Offensive in Central and Eastern Europe: The Implementation of Its "12 Measures" Strategy*, „Bulletin PISM”, No. 106 (559) 2013, <https://pism.pl/upload/images/artykuly/legacy/files/14927.pdf> (dostęp: 16.11.2023).

² D. Richard, *Le Format «16+1» : la nouvelle coopération entre seize pays d'Europe centrale et orientale et la Chine*, Institut de Relations Internationales et Stratégiques, 8 février 2016, <https://www.iris-france.org/71611-le-format-161-la-nouvelle-cooperation-entre-seize-pays-deurope-centrale-et-orientale-et-la-chine> (dostęp: 18.11.2023); A. Vangeli, *Global China and Symbolic Power: The Case of 16 + 1 Cooperation*, „Journal of Contemporary China” 2018, 27:113, s. 680, Doi 10.1080/10670564.2018.1458056.

³ A. Pepermans, *China's 16+1 and Belt and Road Initiative in Central and Eastern Europe: economic and political influence at a cheap price*, „Journal of Contemporary Central and Eastern Europe” 2018, 26:2–3, s. 181–182, Doi 10.1080/25739638.2018.1515862.

ekspansji geoeconomicznej Chin, bazującej na założeniach „ofensywnego merkantylizmu” (wsparcie chińskich narodowych czempionów, atrakcyjnych linii kredytowych i obietnicy inwestycji gospodarczych, nabywanie strategicznych aktywów, zwiększony eksport chińskich produktów)⁴. W praktyce bowiem za retoryką współpracy, w której wygrywają obie strony, kryła się strategia rozszerzenia wpływów polityczno-gospodarczych i ukryty cel rozbijania jednolitej polityki unijnej wobec Państwa Środka.

Francja, która jako pierwsze państwo Europy Zachodniej podpisała z Chinami deklarację o wszechstronnym partnerstwie (1997), nie odrzucając współpracy z Chinami w myśl promowanej przez prezydenta Emmanuela Macrona koncepcji multilateralizmu, zajęła krytyczne stanowisko wobec inicjatywy 16(17)+1. Niniejszy artykuł stanowi próbę oceny stanowiska Francji wobec współpracy Chiny – EŚW na tle relacji bilateralnych Paryża z „Państwem Środka”. Francja, wielokrotnie podkreślała, że projekt będzie sukcesem tylko jeżeli będzie opierał się na „zrównoważonej współpracy”, a nowy *jedwabny szlak* nie będzie narzędziem nowej hegemonii. Taka ocena kontrastowała z percepcją państw EŚW, które współpracę z Chinami postrzegały w kategoriach korzyści gospodarczych i politycznych aspiracji.

Artykuł stanowi próbę odpowiedzi na trzy istotne pytania badawcze: (1) Jak Francja postrzegała inicjatywę *Pasa i Szlaku* oraz format 16(17)+1 i jego wpływ na jednolitość stanowiska UE wobec Chin? (2) Czy francuska dyplomacja podejmowała wysiłki na rzecz wspólnego (UE) oddziaływania na politykę wobec Chin na poziomie europejskim? (3) W jaki sposób agresja Rosji na Ukrainę wpłynęła na percepcję państw formatu 16(17)+1 na dalszą współpracę z Chinami? Artykuł identyfikuje główne czynniki wyjaśniające motywacje Chin do rozwoju współpracy z państwami EŚW na podstawie przyjętej ogólnej hipotezy [H], że promocja współpracy handlowej chińsko-wschodnioeuropejskiej stała się nie tylko celem chińskiej ekspansji gospodarczej w regionie, ale także grą na osłabianie pozycji UE na arenie międzynarodowej. Spośród metod badawczych wykorzystano metodę historyczno-porównawczą, analizy zawartości, decyzyjną i prawniczą. Ułatwiły one analizę francuskiej polityki wobec państw EŚW w kontekście chińskiej ekspansji. Istotne znaczenie miały także badania ilościowe, które pozwoliły określić beneficjenta bilansu współpracy handlowej Chin z państwami regionu.

Pierwsza część artykułu przedstawia stosunek Francji do inicjatywy *Pasa i Szlaku* na tle bilateralnych relacji francusko-chińskich. Po zbadaniu tego aspektu, analiza koncentruje się na zidentyfikowaniu motywów krytycznego stanowiska francuskich władz wobec formatu 16(17)+1 i chińskiej dyplomacji gospodarczej w Europie Środkowo-Wschodniej. W trzeciej części przedstawiono natomiast postulaty Francji wobec współpracy gospodarczej UE – Chiny na tle francuskiej koncepcji *strategicznej autonomii*. Zbadanie tych aspektów z perspektywy Francji ma ogromne znaczenie dla ogólnego zrozumienia relacji UE – Chiny i szerszej perspektywy chińskiej geopolityki międzynarodowej. W artykule przedstawione zostały wyniki analizy zawartości materiałów źródłowych, w tym dokumentów współpracy w ramach formatu 16(17)+1, na tle deklaracji politycznych władz francuskich (rządu i prezydenta V Republiki), uzupełnionych o kwerendę dostępnej literatury naukowej w przedmiocie badań.

---

⁴ Por. J. Garlick, *China's Economic Diplomacy in Central and Eastern Europe: A Case of Offensive Mercantilism?*, „Europe-Asia Studies”, 2019, 71:8, s. 1400, s. 1408, *Doi* 10.1080/09668136.2019.1648764.

Francja wobec chińskiej inicjatywy *Pasa i Szlaku*

Ogłoszenie przez prezydenta Chin Xi Jinping’a jesienią 2013 roku projektu „*Jednego Pasa, Jednej Drogi*”, nie wzbudziło nad Sekwaną szczególnego zainteresowania. Być może ze względu, iż Francja nie była brana pod uwagę jako jego główny adresat, zaś na jej terytorium nie przewidywano żadnego strategicznego projektu⁵. Z czasem podejście francuskiego rządu do BRI stawało się coraz bardziej przychylnie, a inicjatywa zaczęła wzbudzać nawet zaciekawienie wśród decydentów i społeczności biznesowych⁶. W czerwcu 2015 roku, podczas wizyty premiera Li Keqiang’a we Francji, rządy Chin i Francji wydały nawet wspólną deklarację w sprawie partnerstwa na rynkach zewnętrznych (jako element chińsko-francuskiej współpracy w ramach *Pasa i Szlaku*)⁷, a ówczesny minister ds. europejskich i zagranicznych Laurent Fabius stwierdził, iż: „Z zadowoleniem przyjmujemy Inicjatywę Nowych Jedwabnych Szlaków”⁸. Oba kraje ustanowiły również chińsko-francuski wspólny fundusz inwestycyjny w celu promowania współpracy na rynkach trzecich, w szczególności w Afryce⁹. Chiński rząd był zainteresowany współpracą przy projektach BRI ze „starą” potęgą gospodarczą Europy Zachodniej w państwach Afryki frankofońskiej¹⁰.

Na poziomie lokalnym, francuskie samorzady szukały sposobów na przyciągnięcie inwestycji chińskich do regionów, a dla wielu francuskich firm inicjatywa *Pasa i Szlaku* jawiła się jako szansa na udział w międzynarodowym rynku zarządzania łańcuchem dostaw¹¹. W kwietniu 2016 roku, zainaugurowano towarowe połączenie kolejowe Wuhan – Lyon (pociągi pokonują ponad 11 tys. km w ciągu 16 dni), a inne duże miasta, m.in. Marsylia podpisały umowy o współpracy z portem w Szanghaju. Do współpracy w ramach *Pasa i Szlaku* swoje porty włączyła także Normandia – w tym największy port francuski Hawr.

Podczas pierwszej azjatyckiej wizyty (8–10 stycznia 2018) prezydent E. Macron przychylnie odniósł się do chińskiej inicjatywy deklarując udział w niej Francji i Europy pod warunkiem, iż projekt *Pasa i Szlaku* nie stanie się „narzędziem nowej hegemonii, które

⁵ F. Nicolas, *France and China’s Belt and Road Initiative*, Institut français des relations internationales (IFRI), 08 APR 2019, <https://www.ifri.org/en/publications/publications-ifri/articles-ifri/france-and-chinas-belt-and-road-initiative> (dostęp: 16.11.2023).

⁶ J.T. Miao, *Understanding the soft power of China’s Belt and Road Initiative through a discourse analysis in Europe*, “Regional Studies, Regional Science”, 2021, 8:1, s. 168, DOI: 10.1080/21681376.2021.1921612.

⁷ *The Fourth Round China-France Third-Party Market Cooperation Pilot Project List Signed*, National Development and Reform Commission (NDRC), People’s Republic of China, Feb.14, 2022, https://en.ndrc.gov.cn/news/pressreleases/202202/t20220214_1315538.html (dostęp: 19.11.2023).

⁸ L. Fabius, *Déclaration de M. Laurent Fabius, ministre des affaires étrangères et du développement international, sur les relations franco-chinoises, à Rouen le 12 juin 2015*, Vie publique, 12 juin 2015, <https://www.vie-publique.fr/discours/195138-declaration-de-m-laurent-fabius-ministre-des-affaires-etrangees-et-du> (dostęp: 18.11.2023). Francja dołączyła także do Azjatyckiego Banku Inwestycji Infrastrukturalnych (AIIB), wspierającego finansowo projekty *Pasa i Szlaku*.

⁹ Z. Minghao, *The Belt and Road Initiative and its Implications for China-Europe Relations*, “The International Spectator”, 2016, 51:4, s. 113, DOI: 10.1080/03932729.2016.1235819

¹⁰ J.T. Miao, *Understanding the soft power of China’s...*, s. 168.

¹¹ A. Skorupska, J. Szczudlik (red.), *Regionalny wymiar stosunków Unii Europejskiej z Chinami*, PISM, Warszawa 2019, s. 18 <https://pism.pl/upload/images/artykuly/e4d13af8-3898-48b8-8fdc-a092854bebf2//1570962783417.pdf> (dostęp: 16.11.2023).

zwasalizuje państwa, przez które będzie przebiegać” oraz wpisze się w ramy szerszych relacji UE – Chiny¹². Prezydent Francji zadeklarował przy tym, iż Francja jest gotowa pełnić nawet rolę „motoru” w uzgodnieniach chińsko-europejskich, o ile drogi kooperacji „będą działać w obu kierunkach” i zostaną oparte na „zrównoważonej współpracy”¹³. Wezwał także do skonkretyzowania wspólnych projektów w ramach powołanej *Międzyresortowej grupy roboczej*, w efekcie czego podczas wizyty w Chinach (czerwiec 2018) premier Édouard Philippe, przedstawił listę możliwych projektów BRI.

Od początku podejście Francji (podobnie Niemiec i Komisji Europejskiej) było jednak bardzo ostrożne i nieufne, a we francuskiej percepcji *Pas i Szlak* rodził pewne obawy związane z ryzykiem faworyzowania chińskich firm i produktów kosztem ich zagranicznych konkurentów oraz brakiem otwarcia chińskiego rynku na wolny handel¹⁴. Podobnie jak większość państw Zachodniej Europy, Francja obawiała się chińskiej hegemonii gospodarczej i ekspansjonizmu, toteż powściągliwie odnosiła się do inicjatywy *Pasa i Szlaku*, postrzegając ją jako przynoszącą zasadniczo jednostronne korzyści Chinom¹⁵. W ocenie francuskich analityków chińska koncepcja stanowiła instrument kształtowania nowych relacji handlowych ukierunkowanych na zwiększenie wpływu Chin na globalne zarządzanie światową gospodarką. Stąd, dla francuskich władz, *Pas i Szlak* był wyrazem chińskich aspiracji światowej potęgi gospodarczej¹⁶. Dobitnie wyraził to prezydent Macron podczas konferencji ambasadorów w dniach 27–31 sierpnia 2018 roku, określając chiński projekt „hegemoniczną wizją globalizacji” (cyt. „Chiny stworzyły jedną z najważniejszych koncepcji geopolitycznych ostatnich dziesięcioleci ze swoimi nowymi Jedwabnymi Szlakami. Nie możemy udawać, że nie istnieje ... jest to wizja globalizacji, która ... jest hegemoniczna”)¹⁷. Strona chińska, zdając sobie sprawę z pewnej powściągliwości po stronie francuskiej, zważywszy na priorytetowy charakter projektu nadal umieszczała *Pas i Szlak* w centrum stosunków dwustronnych. W marcu 2019 roku, tuż przed wizytą Xi Jinpinga w Paryżu z okazji obchodów 55-lecia nawiązania stosunków dyplomatycznych między Francją a ChRL, na łamach *Le Figaro* ukazał się sponsorowany artykuł, w którym Xi wyraził nadzieję na rozpoczęcie współpracy z Francją w ramach

---

¹² C. Pluyette, *Emmanuel Macron veut rééquilibrer la relation franco-chinoise*, *Le Figaro*, 08/01/2018, <https://www.lefigaro.fr/international/2018/01/08/01003-20180108ARTFIG00341-emmanuel-macron-veut-reequilibrer-la-relation-franco-chinoise.php> (dostęp: 21.11.2023).

¹³ *China's new 'Silk Road' cannot be one-way, France's Macron says*, Reuters January 8 2018, <https://www.reuters.com/article/us-china-france-idUSKBN1EX0FU> (dostęp: 22.11.2023); *Macron to Set Tone for an EU Balancing Act Between India and China on Belt and Road*, February 28 2018, <https://thediplomat.com/2018/02/macron-to-set-tone-for-an-eu-balancing-act-between-india-and-china-on-belt-and-road> (dostęp: 22.11.2023).

¹⁴ A. Ekman (dir.), F. Nicolas, C. Pajon, J. Seaman, I. Saint-Mézard, S. Boisseau du Rocher, T. Kastouéva-Jean, *La France face aux nouvelles routes de la soie chinoises*, IFRI 2018, s. 46, s. 49, https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/ekman_ifri_france_routes_soie_2018.pdf (dostęp: 23.11.2023).

¹⁵ *La France peut-elle contribuer au réveil européen dans un XXIe siècle chinois?*, Rapport d'information n° 846 (2020–2021), Senat FR 22 septembre 2021, <https://www.senat.fr/rap/r20-846/r20-8464.html> (dostęp: 25.11.2023).

¹⁶ por. E. Puig, *Belt and Road Initiative ou les habits neufs de la stratégie chinoise*, *Revue Défense Nationale*, 2018/6 (N° 811), s. 111–113 <https://www.cairn.info/revue-defense-nationale-2018-6-page-111.htm> (dostęp: 23.11.2023).

¹⁷ E. Macron, *Discours à la conférence des Ambassadeurs*, Élysée 27 août 2018, <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2018/08/27/discours-du-president-de-la-republique-a-la-conference-des-ambassadeurs> (26.11.2023).

inicjatywy *Pasa i Szlaku*¹⁸. W przeciwieństwie do Włoch, władze francuskie nie podpisały jednak protokołu ustaleń (MoU) w sprawie BRI, na czym zależało stronie chińskiej, traktując MoU jako rodzaj deklaracji poparcia i chęci współpracy w ramach tej inicjatywy¹⁹. Z czasem nastąpiła wyraźna zmiana w podejściu Francji do Chin, w kierunku większej stanowczości, a władze francuskie zaczęły odmawiać poparcia projektu w całości, kierując się logiką warunkowego zaangażowania i nalegając na zgodność projektów BRI z postanowieniami porozumienia paryskiego w sprawie zmian klimatu, czy wytycznymi G20, dotyczącymi zrównoważonego finansowania²⁰.

Zachowawczy stosunek Pałacu Elizejskiego do koncepcji *Pasa i Szlaku* osadzony został w ramach relacji bilateralnych. Polityka francuska wobec Chin oparta była na przeświadczeniu o historycznie uprzywilejowanych relacjach z Pekinem (Francja była jednym z pierwszych państw zachodnich, które uznały Chińską Republikę Ludową w 1964 roku, co obejmowało uwzględnianie zasady jednych Chin). Paryż łączy z Pekinem „globalne partnerstwo” (zawarte w 1997 r.), które ma służyć przede wszystkim zdyskontowaniu wysokiego poziomu współpracy politycznej, także w wymiarze ekonomicznym. Chiny są jednym z głównych francuskich partnerów gospodarczych i handlowych (w Państwie Środka zlokalizowanych jest ponad 2000 francuskich firm) aczkolwiek Chiny odpowiadają za największy bilateralny deficyt handlowy Francji, który w 2022 roku wyniósł aż 54 mld euro (!)²¹. Strona chińska starała się silnie tworzyć wrażenie obopólnych korzyści, np. w lutym 2017 roku, francuski premier podczas uroczystej wizyty w Chinach obserwował przyjazd pociągu załadowanego butelkami francuskiego wina z Bordeaux i częściami zamiennymi z fabryk PSA. W rzeczywistości jednak 80% pociągów, które przyjeżdżają wypełnione chińskimi towarami do Francji, w przeciwną stronę odjeżdża pustych²². Znaczenie Chin dla realizacji francuskich interesów gospodarczych było jednak na tyle duże, iż Paryż starał się niuansować dialog związany z obroną swoich interesów, odrzucając logikę konfrontacji z Pekinem²³. Wyrazem tego było unikanie otwartej krytyki Chin za brak demokracji, łamanie praw człowieka, czy ułomną praworządność oraz formalna akceptacja koncepcji *Pasa i Szlaku*.

---

¹⁸ Xi Jinping, *Xi Jinping: «La Chine et la France, ensemble vers un développement commun»* Le Figaro 22/03/2019, <https://www.lefigaro.fr/vox/economie/2019/03/22/31007-20190322ARTFIG00155-xi-jinping-la-chine-et-la-france-ensemble-vers-un-developpement-commun.php>.

¹⁹ *Economie, géostratégie... Les arguments de Xi Jinping face à Emmanuel Macron pour sa visite en France*, France Info 24.03.2019, https://www.francetvinfo.fr/monde/chine/economie-geostrategie-les-arguments-de-xi-jinping-face-a-emmanuel-macron-pour-sa-visite-en-france_3247999.html (dostęp: 22.11.2023). A. Ekman (dir. et al.), *La France face aux...*, s. 46.

²⁰ F. Nicolas, *France, China and the BRI: The challenge of conditional engagement*, w: The European Union and China's Belt and Road: Impact, Engagement and Competition, Ntousas, V., Minas, S. (red.), (1st ed.), 2021, Routledge, s. 153–163. <https://doi.org/10.4324/9780367853235>.

²¹ *Principaux partenaires de la France à l'exportation et à l'importation. Données annuelles 2022*, INSEE 27.07.2023, <https://www.insee.fr/fr/statistiques/2381428> (dostęp: 28.11.2023).

²² *Pour la France, les nouvelles routes de la soie : simple label économique ou nouvel ordre mondial?*, Rapport d'information n° 520 (2017–2018), Senat FR 30 mai 2018, <https://www.senat.fr/rap/r17-520/r17-5201.html> (dostęp: 28.11.2023).

²³ T. Młynarski, *Czynnik tajwańsko-chiński w strategii i polityce Francji Wobec Indo-Pacyfiku*, „Politeja” 4(85)/2023, s. 191.

Stanowisko Francji wobec chińskiej dyplomacji w Europie Środkowo-Wschodniej i formacie 16(17)+1

Projekt współpracy *Pasa i Szlaku* (poprzez rozległą sieć połączeń kolejowych, rurociągów, portów i dróg) objął ponad 60 państw, w tym 16 z Europy Środkowo-Wschodniej. W 2012 roku, Pekin zaproponował utworzenie współpracy z krajami regionu w ramach tzw. formatu 16+1 (w 2019 roku dołączyła Grecja rozszerzając go do formatu 17+1), celem pogłębienia współpracy w dziedzinie inwestycji, transportu, handlu, nauki i edukacji oraz wymiany kulturalnej między Chinami a krajami Europy Środkowo-Wschodniej²⁴. Współpraca (*China – Central and Eastern European Countries, CEEC*) została zainaugurowana na szczepku szefów rządów w Warszawie (26 kwietnia 2012) i obejmowała kraje regionu, w tym wszystkie państwa Grupy Wyszehradzkiej (V4), a także osiem pozostałych państw członkowskich UE oraz pięć państw Bałkanów Zachodnich²⁵. Sekretariat Współpracy Chin-Europa Środkowo-Wschodnia został utworzony we wrześniu 2012 roku w Ministerstwie Spraw Zagranicznych Chin, zaś w latach 2012–2019 odbyło się łącznie osiem spotkań liderów, uzupełnionych częstymi wzajemnymi wizytami przedstawicieli na różnych poziomach władz regionalnych²⁶. W kwietniu 2017 roku z inicjatywy chińskiej podpisano „Umowę o pogłębieniu współpracy kolejowej” (China Railway Express to Europe Cooperation) między Chinami oraz Białorusią, Mongolią, Kazachstanem, Rosją, Polską i Niemcami, która miała za zadanie zoptymalizować organizację transportu poprzez przyspieszenie odpraw celnych²⁷.

Format 16(17)+1 stał szybko się główną platformą wykorzystywaną przez Chiny do promowania swoich interesów w Europie Środkowo-Wschodniej (EŚW) poprzez transgraniczne projekty powiązań infrastrukturalnych (kolejowych i morskich), wspartych ofertą napływu kapitału z Chin i możliwością eksportu na rynek chiński²⁸. W praktyce ustanowienie współpracy stworzyło korzystne środowisko inwestycyjne dla chińskich firm²⁹. Dodatkowo, Pekin zyskał użyteczną platformę kształtowania stosunków chińsko-unijnych i narzędzie wpływu na Komisję Europejską (m.in. negocjacje zasad współpracy handlowej)³⁰. W per-

²⁴ *China-CEEC Cooperation*, <http://www.china-ceec.org/eng> (dostęp: 29.11.2023).

²⁵ Albania, Bośnia i Hercegowina, Bułgaria, Chorwacja, Czarnogóra, Czechy, Estonia, Litwa, Łotwa, Macedonia, Rumunia, Serbia, Słowacja, Słowenia, Polska, Węgry.

²⁶ L. Zuokui, *Cooperation between China and Central and Eastern European Countries*, w: *The Routledge Handbook of the Belt and Road*, (red. C. Fang, P. Nolan, W. Linggui), 2nd Edition, London 2022, s. 492–493. DOI: 10.4324/9781003286202-107.

²⁷ G. Jinfeng, *Joint working group on China railway express to Europe*, w: *The Routledge Handbook of the Belt and Road*, (red. C. Fang, P. Nolan, W. Linggui), 2nd Edition, London 2022, s. 334. DOI: 10.4324/9781003286202-71.

²⁸ L.-A. Parepa, *The Belt and Road Initiative as continuity in Chinese foreign policy*, „*Journal of Contemporary East Asia Studies*”, 2020, 9:2, s. 190–191, DOI: 10.1080/24761028.2020.1848370; por. M. Kaczmarek, *Chiny – Europa Środkowo-Wschodnia: „16+1” widziane z Pekinu*, „*Komentarze OSW*” 2015, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2015-04-14/chiny-europa-srodkowo-wschodnia-161-widziane-z-pekinu> (dostęp: 30.11.2023).

²⁹ por. H. Zhang, F. De Beule, *The impact of contextual distance on the investment locations of Chinese multinationals in countries along the Belt and Road Initiative*, „*Asia Pacific Business Review*”, 2024, 30:2, s. 234, DOI: 10.1080/13602381.2022.2093524.

³⁰ por. M. Przychodniak, *Inicjatywa 16+1 i wyzwania dla współpracy Chin z Europą Środkowo-Wschodnią*, „*Biuletyn PISM*” 2017, https://pism.pl/publikacje/Inicjatywa_16_1_i_wyzwania_dla_wsp_pracy_Chin_z_Europ_rodkowo_Wschodni (dostęp: 30.11.2023).

cepcji państw EŚW, współpraca ta potwierdzała ich zdolność samodzielnego kształtowania relacji z ChRL i prowadzenia aktywnej polityki wobec mocarstw pozaeuropejskich³¹.

Format 16(17)+1, który miał posłużyć do kształtowania stosunków Chiny – UE, spotkał się z dużą dezaprobatą ze strony państw tzw. „rdzenia” UE, czyli Francji i Niemiec, a także instytucji unijnych, które postrzegały stosunki z Chinami jako nierozłączne relacje w ramach szerszego bloku UE – Chiny³². Przykładem może być rezolucja Parlamentu Europejskiego z września 2018 roku, która wzywała, by zaangażowanie państw członkowskich UE w formacie 16+1 (wówczas jeszcze bez Grecji) nie utrudniło UE „mówienia jednym głosem” w relacjach z Chinami³³. Krytyczne stanowisko Francji wobec formatu 16(17)+1, wynikało z przekonania, iż stwarza on ryzyko podziału Europy na dwie części i nadwyręża spójność UE wobec chińskiego partnera³⁴. Francja postrzegała format jako zagrażający utrzymaniu jednolitej polityki i wypracowaniu wspólnej strategii unijnej wobec Chin³⁵. Dlatego prezydent E. Macron przestrzegał przed ekspansjonizmem chińskim w Europie, podkreślając konieczność uzgodnienia jednolitej strategii UE wobec Chin i promocji rozwiązań wielostronnych w formacie „UE-27+1”³⁶.

Francja, podchodząc do BRI z dużą rezerwą, promowała *strategiczną autonomię* UE jako podstawę polityki europejskiej³⁷. Stanowisko to umacniał rosnący eksport Chin do krajów Europy Środkowo-Wschodniej, zmniejszający konkurencyjność eksportową UE-15 na rynku środkowoeuropejskim³⁸. Jednocześnie, poziom inwestycyjnego zaangażowania Chin w regionie Europy Środkowo-Wschodniej po niemal dekadzie funkcjonowania plat-

³¹ J. Szczudlik, *Perspektywy formatu Chiny – Europa Środkowo-Wschodnia (16+1)*, PISM 2016, 78, https://www.pism.pl/publikacje/Perspektywy_formatu_Chiny_Europa_rodkowo_Wschodnia_16_1 (dostęp: 30.11.2023).

³² por. M. Kaczmarek, *Chiny – Europa Środkowo-Wschodnia... W Niemczech w przekazie medialnym inicjatywa zyskała wręcz miano „konia trojańskiego” Chin w Europie*, za: T. Morozowski, *Chiny w Europie Środkowo-Wschodniej: dyskusja po szczycie 17+1*, „Biuletyn Instytutu Zachodniego” 2021, Nr 2(457), s. 3. [https://www.iz.poznan.pl/plik_pobierz,4169,3121dc186a3e794177256f53b041e448/Biuletyn%20Instytutu%20Zachodniego%20nr%20\(457\)2021.pdf](https://www.iz.poznan.pl/plik_pobierz,4169,3121dc186a3e794177256f53b041e448/Biuletyn%20Instytutu%20Zachodniego%20nr%20(457)2021.pdf) (dostęp: 29.11.2023).

³³ *European Parliament resolution of 12 September 2018 on the state of EU-China relations*, (2017/2274(INI)), 12 September 2018 – Strasbourg.

³⁴ por. Z. Minghao, *The Belt and Road...*, s. 113–115.

³⁵ por. J. Szczudlik, *China Trends #5 – Le 17+1, comment contourner les critiques*, Institut Montaigne, 05.06.2020, <https://www.institutmontaigne.org/expressions/china-trends-5-le-17-1-comment-contourner-les-critiques> (dostęp: 29.11.2023); F. Godement, A. Vasselier, *Chapitre 4. 16+1 ou 1×16 ? La Chine en Europe centrale et orientale*, „La Chine à nos portes” 2018, s. 101 <https://www.cairn.info/la-chine-a-nos-portes--9782738145703-page-101.htm> (dostęp: 05.12.2023).

³⁶ E. Macron, *Initiative pour l'Europe – Discours d'Emmanuel Macron pour une Europe souveraine, unie, démocratique*, Élysée 26 septembre 2017 <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2017/09/26/initiative-pour-l-europe-discours-d-emmanuel-macron-pour-une-europe-souveraine-unie-democratique> (dostęp: 05.12.2023); E. Berretta, *Macron fustige une Europe «encore très naïve» vis-à-vis de la Chine*, Le Point 22.03.2019, https://www.lepoint.fr/politique/emmanuel-berretta/macron-fustige-une-europe-encore-tres-naive-vis-a-vis-de-la-chine-22-03-2019-2303323_1897.php#11 (dostęp: 05.12.2023); B. Pedroletti, M. Semo, *Macron impose un front commun européen au président chinois Xi Jinping*, Le Monde 26 mars 2019, https://www.lemonde.fr/international/article/2019/03/26/emmanuel-macron-impose-un-front-commun-europeen-a-xi-jinping_5441269_3210.html (dostęp: 05.12.2023).

³⁷ P.-S. Kao, *The Political Economy of China's Strategic Layout in Europe: A Case Study of the Belt and Road Initiative*, „The Chinese Economy”, 2022, 55:4, s. 314, DOI: 10.1080/10971475.2021.1972549.

³⁸ por. S. Stanojevic, Q. Bin, Ch. Jian, *Sino-EU15 Export Competition in Central and Eastern Europe: Is China Crowding Out Exports from the EU15?*, „Eastern European Economics”, 2020, 58:3, 278–279, DOI: 10.1080/00128775.2020.1712554.

formy współpracy 16(17)+1, okazał się rozczarowujący³⁹. Skala inwestycji chińskich w 70% była skoncentrowana w państwach bałkańskich, niebędących członkami Unii (Albanii, Czarnogórze, Bośni i Hercegowinie, Macedonii Północnej i Serbii, która pozyskała 2/3 chińskiego kapitału skierowanego do krajów inicjatywy spoza UE), co pozwoliło Pekinowi na rozwijanie stosunków dwustronnych bez ingerencji Brukseli⁴⁰. W tym kontekście Francja podkreślała potrzebę, by współpraca z Chinami była zgodna z Procesem Berlińskim dla Bałkanów Zachodnich⁴¹. Eksport z krajów EŚW do Chin wzrósł z 8,9 mld dol. (2012) do 12,3 mld dol. (2019), jednocześnie ich import z Chin wzrósł z 55,2 mld dol. (2012) do 89,2 mld dol. (2019)⁴². Co więcej, wartość kapitału chińskiego na tym obszarze nie przekraczała 1–2% chińskich inwestycji zagranicznych w państwach Europy Zachodniej, co oznaczało, że Chiny były bardziej zainteresowane współpracą z gospodarkami Europy Zachodniej (która umożliwiała transfer technologii w zaawansowanych gałęziach przemysłu), niż czerpaniem korzyści finansowych z inwestycji w Europie Wschodniej⁴³.

Strategiczne znaczenie dla Pekinu formatu 16(17)+1 jako platformy promocji chińskich wpływów odzwierciedlał IX Szczyt Przywódców Europy Środkowo-Wschodniej i Chin, który odbył się 9 lutego 2021 roku. W trakcie szczytu w swoim wystąpieniu przewodniczący ChRL Xi Jinping, ocenił, że format „wytrzymał próbę czasu”, wymiana handlowa znacząco wzrosła a współpraca zaowocowała uruchomieniem licznych regionalnych projektów inwestycyjnych⁴⁴. Przewodniczący Xi zadeklarował wzrost importu z krajów „17” towarów o wartości 170 mld dol. w ciągu 5 lat, utworzenie w regionie EŚW giełdy towarowej dla chińskich importerów żywności oraz przyspieszenie procedur dostępowych dla produktów rolno-spożywczych wchodzących na rynek chiński (mechanizm współpracy fitosanitarnej „17+1”). Nie zmieniło to jednak rozczarowania państw EŚW wątpliwymi efektami współpracy handlowo-inwestycyjnej, potwierdzone rosnącym deficytem handlowymi z Chinami, na które nałożyły się także napięcia polityczne. W maju 2021 roku, z formatu 17+1 wycofała się Litwa⁴⁵. Swoją dezaprobatę działaniami Chin w UE w tym dezinformacją sygnalizowały też Estonia, Łotwa, Słowenia, Słowacja i Czechy⁴⁶.

³⁹ por. J. Garlick, F. Qin, *China's Normative Power in Central and Eastern Europe: '16/17 + 1' Cooperation as a Tale of Unfulfilled Expectations*, „Europe-Asia Studies” 2023, 75:4, s. 601–602, Doi: 10.1080/09668136.2023.2179601.

⁴⁰ zob. E. Smolar, *Europa Środkowo-Wschodnia wobec Chin. Win-win czy oportunistyczni klienci?*, „Rocznik Strategiczny” 2021/22, ss. 466; 480.

⁴¹ Francja popierała inicjatywę mającą na celu współpracę pomiędzy państwami UE a państwami Bałkanów Zachodnich w ramach tzw. *Procesu Berlińskiego* zainicjowanego przez kanclerz A. Merkel w 2014 roku, uważając, iż pilnie potrzebna jest przeciwważa dla pogłębionej aktywności w tym regionie takich państw. jak Rosja czy Chiny.

⁴² S. Stanojevic, B. Qiu, J. Chen, *A Study on Trade between China and Central and Eastern European Countries: Does the 16+1 Cooperation Lead to Significant Trade Creation?*, „Eastern European Economics” 2021, 59:4, s. 296, Doi 10.1080/00128775.2021.1928518.

⁴³ por. L.-A. Parepa, *The Belt and Road Initiative as...*, s. 188–189; por. B. Ramasamy, M. Yeung, *China's outward foreign direct investment (OFDI) to developing countries: the case of Central and Eastern Europe (CEE)*, „Journal of the Asia Pacific Economy”, 2022, 27:1, s. 125, DOI: 10.1080/13547860.2020.1790182.

⁴⁴ *Full Text: Keynote Speech by Chinese President Xi Jinping at the China-CEEC Summit*, Xinhua, 09.02.2021 http://www.xinhuanet.com/english/2021-02/09/c_139733388.htm (dostęp: 05.12.2023).

⁴⁵ Litewski parlament określił politykę ChRL wobec Ujgurów jako „ludobójstwo” i otworzył przedstawicielstwo Tajwanu w Wilnie, co Pekin uznał za pogwałcenie tzw. zasady jednych Chin.

⁴⁶ M. Przychodniak, *Zmiany w polityce ChRL wobec państw Europy Środkowej*, „Biuletyn PISM” 2022, nr 34, <https://www.pism.pl/publikacje/zmiany-w-polityce-chrl-wobec-panstw-europy-srodkowej> (dostęp: 06.12.2023).

Implikacje agresji Rosji na Ukrainę na spójność formatu 16(17)+1

Na prawdziwe załamanie współpracy w ramach formatu 16(17)+1, wpływ miała postawa i brak jednoznacznego potępienia przez Pekin rosyjskiej agresji na Ukrainę, zapieczerowana deklaracją „przyjaźni bez granic” z 4 lutego 2022 roku⁴⁷. Chiny uznały rosyjską agresję jako wyraz sprzeciwu wobec dominacji Stanów Zjednoczonych i NATO, a także jeden z teatrów działań stanowiących element budowy nowego porządku międzynarodowego⁴⁸. Odmowa potępienia przez Pekin działań Rosji w Ukrainie oraz polityka „prorosyjskiej neutralności” oznaczającej *de facto* wsparcie Moskwy, uświadomiła liderom państw EŚW potencjalny negatywny wpływ Chin na zagrożenie bezpieczeństwa dla całego regionu⁴⁹. Odtworzenie rywalizacji mocarstw demokratycznych (USA i UE) i autokracji (Chiny, Rosja) na tle wojny w Ukrainie, wpłynęło na negatywną percepcję Chin przez państwa EŚW przez pryzmat bezpośredniego zagrożenia na wschodniej flance NATO.

Poparcie Chin dla agresywnej polityki Rosji, zrodziło kryzys zaufania we wzajemnych stosunkach, skłaniając Łotwę i Estonię (sierpień 2022) do wycofania się z formatu 17+1 (wcześniej uczyniła to Litwa) oraz ograniczając możliwość dalszego rozwoju relacji Chin z większością państw Europy Środkowo-Wschodniej. Zredukowany do formuły 14+1 format współpracy, utracił w chińskiej agendzie dyplomatycznej znaczenie – świadczył o tym, m.in. brak uwzględnienia Europy Środkowo-Wschodniej w Globalnej Inicjatywie Rozwoju i Globalnej Inicjatywie Bezpieczeństwa, czyli kluczowych elementach chińskiej wizji stosunków międzynarodowych ogłoszonych przez Xi w 2022 roku⁵⁰.

Spośród państw 14+1, najbardziej aktywnymi partnerami Chin w regionie pozostały Serbia i Węgry. Pozostająca poza UE Serbia, miała większą swobodę w nawiązywaniu relacji z Chinami i balansowaniu w sytuacji nacisków na Belgrad ze strony UE, czyniąc ją bardziej niezależnym partnerem w ramach 14+1⁵¹. Kraj ten, położony w geograficznym centrum Bałkanów, był szczególnie zainteresowany napływem chińskiego kapitału i projektami infrastrukturalnymi (podobnie Albania i Macedonia Północna) na bazie rozwijanego od 2016 roku kompleksowego partnerstwa strategicznego⁵² (podniesionego w 2024 roku do rangi „chińsko-serbskiej wspólnoty przyszłości w nowej erze”)⁵³. Chiny zainwestowały setki milionów euro w lokalną gospodarkę, oferując lukratywne pożyczki serbskim

⁴⁷ R.P. Rajagopalan, *Putin and Xi Frame a New China-Russia Partnership*, THE DIPLOMAT, February 15, 2022, <https://thediplomat.com/2022/02/putin-and-xi-frame-a-new-china-russia-partnership> (dostęp: 08.12.2023).

⁴⁸ M. Przychodniak, *Polityka Chin wobec rosyjskiej agresji na Ukrainę*, „PISM Strategic File” 2023, nr 7, <https://www.pism.pl/publikacje/polityka-chin-wobec-rosyjskiej-agresji-na-ukraine> (dostęp: 09.12.2023).

⁴⁹ O.V. Alexeeva, F. Lasserre, *Chine et Europe centrale et orientale: dans la tourmente des espoirs déçus*, „Paix et sécurité européenne et internationale” 2023, 19, s. 14, <https://shs.hal.science/halshs-03987661/document> (dostęp: 11.12.2023).

⁵⁰ M. Przychodniak, *Koniec złudzeń w relacjach ChRL i państw Europy Środkowej*, „Biuletyn PISM” 2023, nr 100 (2721), [https://www.pism.pl/webroot/upload/files/Biuletyn/Biuletyn%20PISM%20nr%20100%20\(2721\)%2025%20lipca%202023%20r.pdf](https://www.pism.pl/webroot/upload/files/Biuletyn/Biuletyn%20PISM%20nr%20100%20(2721)%2025%20lipca%202023%20r.pdf) (dostęp: 09.12.2023).

⁵¹ D. Gibas-Krzak, *Chińska aktywność na Bałkanach w XXI wieku i jej implikacje*, „Balcantica Posnaniensia. Acta et studia”, XXIX, Poznań 2022, s. 261.

⁵² por. D. Gibas-Krzak, *Geopolityka Bałkanów*, Warszawa 2021, s. 111–127.

⁵³ *China, Serbia decide to build community with shared future*, The National Committee of the Chinese People’s Political Consultative Conference, 9.05.2024, http://en.cppcc.gov.cn/2024-05/09/c_985473.htm (dostęp 21.03.2025).

przedsiębiorstwom państwowym⁵⁴. Sztandarowym przykładem stał się projekt kolejowy łączący Serbię z Węgrami, który umożliwił chińskim urządzeniom kolejowym sektora dużych prędkości, wejście na europejski rynek (certyfikacja zgodnie z unijnymi standardami technicznymi)⁵⁵.

Węgry, wykorzystując swoje centralne położenie w Europie w kontekście projektów transportowych, w czerwcu 2015 roku jako pierwszy kraj europejski podpisały z Chinami protokół ustaleń w sprawie BRI, zyskując w ten sposób status korytarza logistycznego między Chinami a Europą⁵⁶. Rząd Viktora Orbána aktywnie promował relacje z Chinami. W październiku 2017 roku Orbán, stwierdził nawet, że jeśli Unia Europejska nie będzie w stanie zapewnić wsparcia finansowego dla modernizacji infrastruktury w EŚW „zwrócimy się do Chin”⁵⁷. O ile w przypadku Serbii można zauważyć synergię żywotnych interesów obu państw dotyczących rozszczeń terytorialnych (Chiny nie uznają Kosowa w ONZ, podczas gdy Belgrad wspiera Pekin w sprawie Tajwanu i Tybetu), o tyle Węgry wykazywały zbieżność poglądów z Pekinem w zakresie polityki zagranicznej w szczególności wobec Rosji i Ukrainy (w żaden sposób nie krytykując także łamania praw człowieka ani ograniczenia wolności obywatelskich w tym kraju).

Polityka Belgradu i Budapesztu, które w maju 2024 roku odwiedził Xi Jinping, dowodzi fragmentaryzacji podejścia państw regionu do współpracy z Chinami, które jednocześnie próbowały „wbijać klin” w spistość polityki UE wobec „Państwa Środka”⁵⁸. W ocenie Paryża, Serbia i Węgry zostały sprowadzone do roli „pionków Chin”, podważając równowagę geostrategiczną UE – Chin⁵⁹. Francja zdecydowanie opowiedziała się za wzmocnieniem suwerenności Europy w obszarze gospodarczym oraz wzmocnieniem odporności Europy, poprzez bardziej asertywną politykę handlową i szeroko zakrojoną strategię bezpieczeństwa gospodarczego (ochrona europejskich innowacji technologicznych, infrastruktury krytycznej i wrażliwych sektorów przemysłu m.in. poprzez kontrolę i monitoring chińskich inwestycji)⁶⁰.

Rosyjska inwazja na Ukrainę stała się zatem czynnikiem wzmacniającym odśrodkową dezintegrację formatu 14+1, w rezultacie czego Chiny dokonały korekty i zróżnicowania, intensyfikując relacje gospodarcze i współpracę wojskową z tym państwami regionu, które nie wyrażały krytycznego stanowiska wobec chińskiej polityki wewnętrznej (Serbia, Węgry, także Chorwacja, Macedonia Północna)⁶¹.

⁵⁴ por. J. Garlick, *China's Economic Diplomacy...*, s. 1406.

⁵⁵ L. Yuan, *Enhancing connectivity of rules under the Belt and Road Initiative*, „China Economic Journal”, 2024, 17:2, s. 203. DOI: 10.1080/17538963.2024.2339017.

⁵⁶ T. Matura, *The Belt and Road Initiative depicted in Hungary and Slovakia*, „Journal of Contemporary East Asia Studies”, 2018, 7:2, s. 183, DOI: 10.1080/24761028.2018.1537091.

⁵⁷ A. Pepermans, *China's 16+1 and...*, s. 185, s. 197.

⁵⁸ O. Krpec, C. Wise, *Grand Development Strategy or Simply Grandiose? China's Diffusion of Its Belt & Road Initiative into Central Europe*, „New Political Economy”, 2022, 27:6, s. 982, DOI: 10.1080/13563467.2021.1961218.

⁵⁹ por. H. Schmidt, *En tournée européenne, Xi Jinping n'a pas choisi Paris, Belgrade et Budapest au hasard*, Radio France, 05 mai 2024, <https://www.rfi.fr/asi-pacifique/20240505-en-tourne%C3%A9e-europ%C3%A9enne-xi-jinping-n-a-pas-choisi-paris-belgrade-et-budapest-au-hasard> (dostęp: 16.03.2025).

⁶⁰ C. Pajon, J. Seaman, M. Julienne, *France Adapts to an Era of Strategic Competition With China*, IFRI, 05 Jun 2024, <https://www.ifri.org/en/external-articles/france-adapts-era-strategic-competition-china> (dostęp: 16.03.2025).

⁶¹ por. D. Gibas-Krzak Danuta, *Gra wielkich mocarstw o Balkany w XXI wieku. Studium wpływów Chin, Rosji i USA*, Opole 2024, s. 10–11.

Francja wobec współpracy gospodarczej UE – Chiny: między „rywalizacją” a *strategiczną autonomią*

Pierwsze kontakty Wspólnot Europejskich z ChRL datują się na lata 70. XX wieku, jednak stosunki dwustronne nabrały znaczenia dopiero dwie dekady później, gdy wzrosła międzynarodowa pozycja Chin oraz pogłębił się proces integracji europejskiej⁶². Wraz z przyjęciem Chin do WTO (2001) inwestycje „Państwa Środka” były postrzegane jako element akcesji do międzynarodowego liberalnego porządku gospodarczego. Z czasem działalność chińskich przedsiębiorstw zaczęła naruszać europejskie standardy przejrzystości a strategia przemysłowa „Made in China 2025”, odsłoniła cel zapewnienia wzrostu gospodarczego, konsolidacji wpływów i wprowadzenia Chin na pozycje światowego lidera wysokich technologii⁶³. Chińska ekspansja doprowadziła też do głębokiej asymetrii stosunków handlowych (deficyt po stronie UE w 2023 r. wyniósł prawie 400 mld euro)⁶⁴. Komisja Europejska systematycznie dążyła do wypracowania narzędzi ochrony unijnego rynku przed nieuczciwą konkurencją, w tym subsydiowaniem chińskich przedsiębiorstw⁶⁵ oraz dyskryminacją europejskich firm w wejściu na chiński rynek (poprzez bariery pozataryfowe, obowiązek zakładania spółek *joint venture* z chińskim partnerem, czy przymusowy transfer know-how z przywłaszczeniem praw własności intelektualnej)⁶⁶. Także chińskie projekty infrastrukturalne *Pasa i Szlaku* stwarzały zagrożenie dla polityki liberalizacji handlu i wolnego rynku, przesuując równowagę sił na korzyść chińskich przedsiębiorstw – na co zwrócił minister spraw zagranicznych J. – Y. Le Drian mówiąc: „Zamiarem Francji nie jest stawanie na drodze Chin ... Musimy jednak ustanowić partnerstwo oparte na wzajemności w zakresie otwierania rynków”⁶⁷.

Niekontrolowany transfer technologii przez chińskich inwestorów wykupujących europejskie *know – how* oraz dostęp do infrastruktury krytycznej, spowodował, iż pod koniec 2017 roku, przywódcy Francji, Niemiec i Włoch zwrócili się do Komisji Europejskiej o zbadanie sposobów monitorowania inwestycji z krajów trzecich⁶⁸. Doprowadziło to do stworzenia mechanizmów kontroli transakcji zagranicznych, aby chronić gospodarkę UE przed nieuczciwymi praktykami handlowymi (subsytia) podmiotów spoza UE na rynkach europejskich⁶⁹. Inwestycje Pekinu w strategicznych sektorach na terytorium UE, skłoniły

⁶² A. Skorupska, J. Szczudlik (red.), *Regionalny wymiar stosunków...*, s. 7.

⁶³ por. *Munich Security Report 2019. The Great Puzzle: Who Will Pick Up the Pieces?* Munich Security Report 2019, s. 32, https://securityconference.org/assets/02_Dokumente/01_Publikationen/MunichSecurityReport2019.pdf (dostęp: 12.12.2023).

⁶⁴ *EU-China summit, 7 December 2023*, 9 December 2023, The European Council, The Council of the EU, <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-summit/2023/12/07> (dostęp: 13.12.2023).

⁶⁵ UE jest szczególnie wrażliwa na subsydiowanie produkcji m.in. samochodów elektrycznych a w sektorze transformacji energetycznej fotowoltaiki, technologii energetyki wiatrowej, a także stopów metali.

⁶⁶ zob. A. Skorupska, J. Szczudlik (red.), *Regionalny wymiar stosunków...*, s. 8.

⁶⁷ *Macron et les divisions européennes face à l'expansionnisme chinois*, L'Express 07.01.2018, https://www.lexpress.fr/monde/macron-et-les-divisions-europeennes-face-a-l-expansionnisme-chinois_1974014.html (dostęp: 16.12.2023).

⁶⁸ Pekin przejął kontrolę nad wieloma portami w Europie, gdzie 10% przepustowości terminali kontenerowych znajduje się obecnie w chińskich rękach, za: T. Gomart, *Guerres invisibles. Nos prochains défis géopolitiques*, Paris 2021, s. 106.

⁶⁹ *Regulation (EU) 2019/452 of the European Parliament and of the Council of 19 March 2019 establishing a framework for the screening of foreign direct investments into the Union*, Official Journal of the European Union, L1 79/1, 21.3.2019.

Paryż (ale także Berlin i Brukselę) do próby wprowadzenia wspólnej europejskiej strategii ochronnej wobec Chin⁷⁰. Wyrazem tego był dokument Komisji Europejskiej z marca 2019 roku *EU – China – A Strategic outlook*, który określił Chiny „systemowym rywalem” promującym inny model rządzenia oraz „konkurentem gospodarczym” w sektorze wysokich technologii⁷¹. Ekspansja gospodarcza Chin, potęgowała także ryzyko wpływania na łańcuchy dostaw (np. produkcji leków), a także na łańcuchy logistyczne. Ponadto jednym z głównych drażliwych czynników w stosunkach Francja/UE-Chiny były obawy dotyczące kwestii standardów technicznych i braku harmonizacji norm, a także ochrony własności intelektualnej⁷². Stosunki UE – Chiny pogorszyły się również w kontekście nieratyfikowanej przez Parlament Europejski kompleksowej umowy inwestycyjnej z Chinami (*Comprehensive Agreement on Investment*, CAI), która miała zapewnić przejrzystość dotacji i zasady przeciwdziałania wymuszonemu transferowi technologii.

W tych warunkach Paryż dążył do wpisania relacji z Pekinem w szerszy kontekst relacji bilateralnych UE – Chiny. Wszelkie spotkania bilateralne na linii Paryż – Pekin zawierały niezmiennie komponent unijny, a prezydent Macron zabiegał o skuteczniejszą ochronę francuskiego i europejskiego przemysłu przed nieuczciwą konkurencją ze strony Chin⁷³. Francja opowiedziała się za wzmocnieniem mechanizmów obrony UE przed chińską ekspansją oraz poparła działania Komisji Europejskiej na rzecz zwalczania nieuczciwych praktyk handlowych, zwłaszcza w zakresie subwencjonowania przemysłu (np. sprzedaż chińskich samochodów elektrycznych na rynek europejski), czy wprowadzenie ograniczeń w strategicznych sektorach gospodarki dla kapitału chińskiego⁷⁴. Na skutek aktywności francuskiej dyplomacji w Brukseli i przekonania Paryża, że to właśnie na szczeblu europejskim należy zająć się inicjatywą *Pasa i Szlaku* (podobnie jak kontrolą bezpośrednich inwestycji zagranicznych w strategicznych sektorach), Francja stała się aktorem aktywnie kształtującym politykę UE wobec Chin⁷⁵. Władze nad Sekwaną poparły także unijną inicjatywę tzw. *Global Gateway*, opracowaną w grudniu 2021 roku jako przeciwwagę dla koncepcji *Pasa i Szlaku*, która zakładała zwiększenie połączeń infrastrukturalnych UE w skali globalnej z państwami pozaunijnymi w celu wzmocnienia odporność łańcuchów dostaw i ograniczenia wpływów Chin w państwach rozwijających się i sąsiedzkich UE⁷⁶.

---

⁷⁰ por. Alice Ekman (dir. et al.), *La France face aux...*, s. 59; C. Pluyette, *Groupe «16 + 1»: la stratégie chinoise pour peser sur l'économie européenne*, Le Figaro 19.03.2019, <https://www.lefigaro.fr/conjoncture/2019/03/19/20002-20190319ARTFIG00138-groupe-161-la-strategie-chinoise-pour-peser-sur-l-economie-europeenne.php> (dostęp: 16.12.2023).

⁷¹ *EU-China – A strategic outlook*, Joint Communication to the European Parliament, the European Council and the Council, Strasbourg, 12.3.2019 JOIN(2019) 5 final, <https://commission.europa.eu/system/files/2019-03/communication-eu-china-a-strategic-outlook.pdf> (dostęp: 18.12.2023).

⁷² por. Alice Ekman (dir. et al.), *La France face aux...*, s. 50.

⁷³ T. Chopin, *Emmanuel Macron, France and Europe „France is back in Europe”: on which terms?*, „Schuman Papers” 2018, nr 473, <https://www.robert-schuman.eu/en/european-issues/0473-emmanuel-macron-france-and-europe-france-is-back-in-europe-on-which-terms> (dostęp: 30.12.2023).

⁷⁴ F. Guinochet, *Voitures électriques: la France souhaite que l'Europe défende son industrie face à la Chine*, Radio France 14.09.2023, https://www.francetvinfo.fr/replay-radio/le-decryptage-eco/voitures-electriques-la-france-souhaite-que-l-europe-defende-son-industrie-face-a-la-chine_6034259.html (dostęp: 29.12.2023).

⁷⁵ por. Alice Ekman (dir. et al.), *La France face aux...*, s. 63.

⁷⁶ por. E. Kaca, *Unijna strategia „Brama na świat”: szanse i wyzwania*, „Biuletyn PISM” 2022, nr 31 (2450), <https://pism.pl/publikacje/unijna-strategia-brama-na-swiat-szanse-i-wyzwania> (dostęp: 30.12.2023).

W odpowiedzi na chińską ekspansję Francja bardzo aktywnie promowała także koncepcję „autonomii przemysłowo-gospodarczej” w ramach *autonomii strategicznej* UE, celem zredukowania zewnętrznego uzależnienia gospodarczego i technologicznego⁷⁷. Według prezydenta Macrona autonomia technologiczno-przemysłowa jest warunkiem uniezależnienia Europy od dominacji amerykańsko-chińskiej (cyt. „Europa musi budować własne rozwiązania, aby nie polegać na technologiach amerykańskich lub chińskich”)⁷⁸. Oznacza to na poziomie europejskim wdrożenie skutecznej polityki inwestycyjnej (m.in. w sektorach baterii, półprzewodników, przemysłu kosmicznego, farmaceutyków, przemysłu rolno-spożywczego), handlowej (asertywne podejście względem głównych konkurentów globalnych Stanów Zjednoczonych i Chin) jak i technologiczno-cyfrowej (sztuczna inteligencja, produkcja chipów) oraz dążenie do skracania łańcucha dostaw, poprzez przeniesienie części produkcji do Europy⁷⁹. W tym celu Francja (wraz z Niemcami) przygotowała wkład do europejskiej strategii przemysłowej (zaktualizowanej w maju 2021 r.), która miała uczynić przemysł UE bardziej konkurencyjnym w skali globalnej i zwiększyć autonomię strategiczną Europy⁸⁰. Wśród głównych francuskich działań na poziomie europejskim, należy odnotować także poparcie Francji dla innowacyjnych technologii i sojuszy przemysłowych w ramach konsorcjum bateryjnego (*European Battery Alliance*), konsorcjum wodorowego (*European Clean Hydrogen Alliance*), czy forsowanie zmian w unijnych regulacjach dotyczących konkurencji, które pozwalałyby na tworzenie europejskich czempionów zdolnych do globalnej rywalizacji z koncernami amerykańskimi i chińskimi⁸¹.

Prezydent Macron demonstracyjnie podkreślał jedność UE, w trakcie swojej wizyty w Pekinie w kwietniu 2023 roku (z udziałem przewodniczącej Komisji Europejskiej Ursuli von der Leyen, która towarzyszyła francuskiemu prezydentowi w części wizyty)⁸². Dyplomacja francuska z sukcesem wspierała także format „27+1”, co zaowocowało szczytem UE – Chiny w grudniu 2023 roku. Xi Jinping zadeklarował wówczas istnienie synergii między inicjatywą *Pasa i Szlaku* a unijną *Global Gateway*, wyraził jednak obawy wobec polityki de-riskingu (cła), wynikające z nowej unijnej strategii wobec Chin przyjętej w czerwcu 2023 roku⁸³.

⁷⁷ Komisja Europejska w marcu 2023 r., przyjęła *Critical Raw Material Act*, który ma sprawić, iż UE będzie samowystarczalna w wydobywaniu, przetwarzaniu i recyklingu 34 metali i minerałów krytycznych.

⁷⁸ E. Macron, *Interview granted to Le Grand Continent magazine by the french President Emmanuel Macron*, Élysée 16 November 2020, <https://www.elysee.fr/en/emmanuel-macron/2020/11/16/interview-granted-to-le-grand-continent-magazine-by-the-french-president-emmanuel-macron> (dostęp: 05.01.2024).

⁷⁹ por. B. Le Maire, *The Future of Europe in the Context of Sino – American Competition*, in: “Ifri’s 40th Anniversary Conference at the Sorbonne” 2019, Paris, Special Issue, s. 18.

⁸⁰ *A Franco-German Manifesto for a European industrial policy fit for the 21st Century*, N°1043, Ministère de l’Économie et des Finances – Bundesministerium für Wirtschaft und Energie, Paris, le 19 février 2019, https://www.gouvernement.fr/sites/default/files/locale/piece-jointe/2019/02/1043_-_a_franco-german_manifesto_for_a_european_industrial_policy_fit_for_the_21st_century.pdf (dostęp: 05.01.2024).

⁸¹ M. Makowska, *The Future of European Industrial Policy*, “Bulletin PISM” 2019, nr 139 (1887), https://pism.pl/publications/The_Future_of_European_Industrial_Policy (dostęp: 08.01.2024).

⁸² E. Macron, *Discours du président de la République à la Communauté française de chine*, Élysée 5 avril 2023, <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2023/04/05/premiere-journee-a-pekin> (dostęp: 13.01.2024); *Visite d’état en Chine*, Élysée, <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/chine-2023> (dostęp: 15.01.2024).

F. Schaeffer, *De retour en Chine, Emmanuel Macron veut jouer la carte de l’unité européenne face à Xi Jinping*, Les Echos 5 avr. 2023, <https://www.lesechos.fr/monde/chine/de-retour-en-chine-emmanuel-macron-veut-jouer-la-carte-de-lunite-europeenne-face-a-xi-jinping-1922134> (dostęp: 16.01.2024).

⁸³ European Council meeting (29 and 30 June 2023) – *Conclusions*, Brussels, European Council 30 June 2023, EUCO 7/23.

Odpowiedzią Pekinu do pewnego stopnia stała się wzmocniona polityka wzmocnienia pozycji międzynarodowej Chin poprzez kreowanie ChRL jako kluczowego partnera w społeczno-gospodarczym rozwoju Globalnego Południa. Cele te ujęte zostały w *Globalnej Inicjatywie Rozwoju* i *Globalnej Inicjatywie Bezpieczeństwa*, czyli w programach pomocy rozwojowo-inwestycyjnej oraz kooperacji w zwalczaniu terroryzmu i współpracy wojskowej, promowanych przez Xi Jinpinga w 2023 roku (przy wsparciu Rosji) jako podstawy zmiany ładu międzynarodowego⁸⁴.

Wnioski

- Początkowo format 16(17)+1 postrzegany był jako szansa dla państw Europy Środkowo-Wschodniej na dywersyfikację stosunków gospodarczych po kryzysie finansowym z 2008 roku. Chińska oferta współpracy okazała się jednak bardzo ograniczona, a wzrost wymiany handlowej Chin – EŚW, okazał się przede wszystkim korzystny dla „Państwa Środka”. Chiny, oferując perspektywę korzyści gospodarczych w ramach projektu handlowo-inwestycyjnego *Pasa i Szlaku*, liczyły na pogłębienie podziałów i umocnienie własnych wpływów w Europie, budując przeciwwagę dla Francji i Niemiec oraz osłabiając tradycyjne więzi państw regionu ze Stanami Zjednoczonymi. Agresja Rosji w Ukrainie, wspierana przez chińską propagandę, podważyła zaufanie państw EŚW do współpracy ChRL i pogłębiła kryzys formatu 17+1 (od 2022 roku 14+1), *de facto* stając się źródłem jego dezintegracji.
- Francja zachowywała pierwotnie wstrzemięźliwe stanowisko do współpracy w ramach *Pasa i Szlaku*, co wynikało z wagi Chin jako szczególnie istotnego dla Paryża partnera handlowego. Pod rządami prezydenta Macrona władze nad Sekwaną dostrzegły potencjalne korzyści płynące z BRI, takie jak zbliżenie i możliwości gospodarcze, ale podkreślały również potrzebę przejrzystości, zrównoważonego rozwoju i przestrzegania międzynarodowych standardów. Z czasem Francja i inni członkowie UE coraz śmielej wyrażali obawy dotyczące niezrównoważonego handlu i braku wzajemności w dostępie do rynku oraz rosnących chińskich wpływów geopolitycznych. Francuska wizja wielobiegunowego świata okazała się sprzeczna z multilateralizmem „po chińsku”, zmaterializowanym w koncepcji *Pasa i Szlaku*, nacechowanym hegemonicznymi aspiracjami globalnej ekspansji polityczno-gospodarczej. Francja, wraz z innymi krajami UE, wezwała do bardziej zrównoważonego podejścia, które zapewniłoby obopólne korzyści i respektowanie ram regulacyjnych UE.
- Francja krytycznie odniosła się do współpracy Chin – EŚW, słusznie definiując format 16(17)+1 jako symbol rosnącego wpływu Chin w tej części Unii Europejskiej i instrument służący jej podziałom oraz realizacji asertywnej strategii podboju gospodarczego Europy. W ocenie Pałacu Elizejskiego „węższe formaty” podważały spójność polityki UE wobec Chin i szkodziły unijnym mechanizmom kształtowania dialogu ze stroną chińską, opartych na uczciwej konkurencji, przejrzystości oraz przestrzeganiu norm i przepisów UE w projektach z udziałem Chin. W percepcji

---

⁸⁴ M. Przychodniak, *Chińska oferta dla Globalnego Południa*, Biuletyn PISM nr 43 (2853) 26 marca 2024, <https://www.pism.pl/publikacje/chińska-oferta-dla-globalnego-południa> (dostęp: 26.12.2024).

Francji prowadziło to do osłabienia pozycji polityczno-gospodarczej UE jako aktywnego uczestnika dialogu z Chinami na arenie międzynarodowej [H]. W rezultacie Paryż uznał za konieczne uzgodnienie jednolitej, spójnej i długoterminowej strategii zarządzania złożonymi relacjami z Chinami na poziomie europejskim. Jednocześnie Francja zachęcała państwa Europy Środkowo-Wschodniej do aktywnego współkształtowania polityki UE wobec Państwa Środka na podstawie własnych doświadczeń w kontaktach z Pekinem.

- Odtworzenie polaryzacji między aktorami demokratycznymi (Stany Zjednoczone, UE) i autorytarnymi (Chiny, Rosja) drastycznie osłabiło znaczenie formatu 14+1, sprawiając, iż chińska inicjatywa straciła na znaczeniu. Francja i państwa EŚW, które krytycznie odniosły się do roli Chin w rosyjskim konflikcie z Ukrainą, wezwały władze w Pekinie do wysłania „jasnego komunikatu” do Rosji, by ta respektowała prawo międzynarodowe. Sytuacja ta skomplikowała współpracę gospodarczą Chin z państwami EŚW (zakłócając przepływy handlowo – inwestycyjne) ale przede wszystkim pogłębiła nieufność wobec „Państwa Środka”. Podstawowym celem Chin pozostanie pogłębianie uzależnienia gospodarczego UE i rozluźnianie więzów transatlantyckich. Dlatego Francja będzie wspierać ograniczanie chińskich wpływów poprzez promocję koncepcji *autonomii przemysłowej* UE, co ma pozwolić pozycjonować Europę w gronie światowych liderów gospodarczych obok Chin i Stanów Zjednoczonych.

Bibliografia

Dokumenty

European Council meeting (29 and 30 June 2023) – *Conclusions*, Brussels, European Council 30 June 2023, EUCO 7/23.

European Parliament resolution of 12 September 2018 on the state of EU-China relations, (2017/2274(INI)), 12 September 2018 – Strasbourg.

Regulation (EU) 2019/452 of the European Parliament and of the Council of 19 March 2019 establishing a framework for the screening of foreign direct investments into the Union, *Official Journal of the European Union*, L1 79/1, 21.3.2019.

Monografie i opracowania zbiorowe

Gibas-Krzak D., *Geopolityka Balkanów*, Warszawa 2021, s. 111–127.

Gibas-Krzak D., *Gra wielkich mocarstw o Balkany w XXI wieku. Studium wpływów Chin, Rosji i USA*, Opole 2024, s. 10–11.

Gomart T., *Guerres invisibles. Nos prochains défis géopolitiques*, Paris 2021, s. 106.

Jinfeng G., *Joint working group on China railway express to Europe*, w: *The Routledge Handbook of the Belt and Road* (red. C. Fang, P. Nolan, W. Linggui), 2nd Edition, London 2022, s. 334. DOI: 10.4324/9781003286202-71

Nicolas F., *France, China and the BRI: The challenge of conditional engagement*, w: *The European Union and China's Belt and Road: Impact, Engagement and Competition* (red. V. Ntousas, S. Minas), (1st ed.), 2021, Routledge, s. 153–163. <https://doi.org/10.4324/9780367853235>

Zuokui L., *Cooperation between China and Central and Eastern European Countries*, w: *The Routledge Handbook of the Belt and Road* (red. C. Fang, P. Nolan, W. Linggui), 2nd Edition, London 2022, s. 492–493. DOI: 10.4324/9781003286202-107

Artykuły

- Garlick J., *China's Economic Diplomacy in Central and Eastern Europe: A Case of Offensive Mercantilism?*, „Europe-Asia Studies”, 2019, 71:8, 1390–1414, s. 1406. DOI: 10.1080/09668136.2019.1648764.
- Garlick J., Qin F., *China's Normative Power in Central and Eastern Europe: '16/17 + 1' Cooperation as a Tale of Unfulfilled Expectations*, „Europe-Asia Studies” 2023, 75:4, s. 601–602, Doi: 10.1080/09668136.2023.2179601.
- Gibas-Krzak D., *Chińska aktywność na Bałkanach w XXI wieku i jej implikacje*, „Balcanica Posnaniensia. Acta et studia”, XXIX, Poznań 2022,”, s. 261.
- Kao P.-S., *The Political Economy of China's Strategic Layout in Europe: A Case Study of the Belt and Road Initiative*, „The Chinese Economy”, 2022, 55:4, s. 314, DOI: 10.1080/10971475.2021.1972549.
- Krpec O., Wise C., *Grand Development Strategy or Simply Grandiose? China's Diffusion of Its Belt & Road Initiative into Central Europe*, „New Political Economy”, 2022, 27:6, s. 982, DOI: 10.1080/13563467.2021.1961218.
- Le Maire, B., *The Future of Europe in the Context of Sino – American Competition*, w: „Politique étrangère”, IFRI's 40th Anniversary Conference at the Sorbonne, 2019, Special Issue, s. 18.
- Matura T., *The Belt and Road Initiative depicted in Hungary and Slovakia*, „Journal of Contemporary East Asia Studies”, 2018, 7:2, s. 183, DOI: 10.1080/24761028.2018.1537091.
- Miao J.T., *Understanding the soft power of China's Belt and Road Initiative through a discourse analysis in Europe*, „Regional Studies, Regional Science”, 2021, 8:1, s. 168, DOI: 10.1080/21681376.2021.1921612.
- Minghao Z., *The Belt and Road Initiative and its Implications for China-Europe Relations*, „The International Spectator”, 2016, 51:4, s. 113–115, DOI: 10.1080/03932729.2016.1235819.
- Młynarski T., *Czynnik tajwańsko-chiński w strategii i polityce Francji Wobec Indo-Pacyfiku*, „Politeja” 4(85)/2023, s. 191.
- Pepermans A., *China's 16+1 and Belt and Road Initiative in Central and Eastern Europe: economic and political influence at a cheap price*, „Journal of Contemporary Central and Eastern Europe” 2018, 26:2–3, s. 181–182, s. 185, s. 197, Doi 10.1080/25739638.2018.1515862.
- Parepa L.-A., *The Belt and Road Initiative as continuity in Chinese foreign policy*, „Journal of Contemporary East Asia Studies” 2020, 9:2, s. 188–189, s. 190–191. Doi 10.1080/24761028.2020.1848370.
- Ramasamy B., Yeung M., *China's outward foreign direct investment (OFDI) to developing countries: the case of Central and Eastern Europe (CEE)*, „Journal of the Asia Pacific Economy”, 2022, 27:1, s. 125, DOI: 10.1080/13547860.2020.1790182.
- Smolar E., *Europa Środkowo-Wschodnia wobec Chin. Win-win czy oportunistyczni klienci?*, „Rocznik Strategiczny” 2021/22, ss. 466; 480.
- Stanojevic S., Bin Q., Jian C., *Sino-EU15 Export Competition in Central and Eastern Europe: Is China Crowding Out Exports from the EU15?*, „Eastern European Economics”, 2020, 58:3, 278–279, DOI: 10.1080/00128775.2020.1712554.
- Stanojevic S., Qiu B., Chen J., *A Study on Trade between China and Central and Eastern European Countries: Does the 16+1 Cooperation Lead to Significant Trade Creation?*, „Eastern European Economics” 2021, 59:4, s. 296, Doi 10.1080/00128775.2021.1928518.
- Vangeli A., *Global China and Symbolic Power: The Case of 16 + 1 Cooperation*, „Journal of Contemporary China” 2018, 27:113, s. 680, Doi 10.1080/10670564.2018.1458056.
- Zhang H., De Beule F., *The impact of contextual distance on the investment locations of Chinese multinationals in countries along the Belt and Road Initiative*, „Asia Pacific Business Review”, 2024, 30:2, s. 234, DOI: 10.1080/13602381.2022.2093524.

Internet

- A Franco-German Manifesto for a European industrial policy fit for the 21st Century*, N°1043, Ministère de l'Économie et des Finances – Bundesministerium für Wirtschaft und Energie, Paris, le 19 février 2019, https://www.gouvernement.fr/sites/default/files/locale/piece-jointe/2019/02/1043_-_a_franco-german_manifesto_for_a_european_industrial_policy_fit_for_the_21st_century.pdf (dostęp: 05.01.2024).
- Alexeeva O.V., Lasserre F., *Chine et Europe centrale et orientale: dans la tourmente des espoirs déçus*, „Paix et sécurité européenne et internationale” 2023, 19, s. 14, <https://shs.hal.science/halshs-03987661/document> (dostęp: 11.12.2023).
- Berretta E., *Macron fustige une Europe « encore très naïve » vis-à-vis de la Chine*, Le Point 22.03.2019, https://www.lepoint.fr/politique/emmanuel-berretta/macron-fustige-une-europe-encore-tres-naive-vis-a-vis-de-la-chine-22-03-2019-2303323_1897.php#11 (dostęp: 05.12.2023).
- China-CEEC Cooperation*, <http://www.china-ceec.org/eng> (dostęp: 29.11.2023).
- China's new 'Silk Road' cannot be one-way, France's Macron says*, Reuters January 8 2018, <https://www.reuters.com/article/us-china-france-idUSKBN1EX0FU> (dostęp: 22.11.2023).
- China, Serbia decide to build community with shared future*, The National Committee of the Chinese People's Political Consultative Conference, 9.05.2024, http://en.cppcc.gov.cn/2024-05/09/c_985473.htm (dostęp 21.03.2025).
- Chopin T., *Emmanuel Macron, France and Europe "France is back in Europe": on which terms?*, „Schuman Papers” 2028, nr 473, <https://www.robert-schuman.eu/en/european-issues/0473-emmanuel-macron-france-and-europe-france-is-back-in-europe-on-which-terms> (dostęp: 30.12.2023).
- Economie, géostratégie... Les arguments de Xi Jinping face à Emmanuel Macron pour sa visite en France*, France Info 24.03.2019, https://www.francetvinfo.fr/monde/chine/economie-geostrategie-les-arguments-de-xi-jinping-face-a-emmanuel-macron-pour-sa-visite-en-france_3247999.html (dostęp: 22.11.2023).
- Ekman A., (dir.), Nicolas F., Pajon C., Seaman J., Saint-Mézard I., Boisseau du Rocher S., Kastouéva-Jean T., *La France face aux nouvelles routes de la soie chinoises*, IFRI 2018, ss. 46, 49 https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/ekman_ifri_france_routes_soie_2018.pdf (dostęp: 23.11.2023).
- EU-China – A strategic outlook*, Joint Communication to the European Parliament, the European Council and the Council, Strasbourg, 12.3.2019 JOIN(2019) 5 final, <https://commission.europa.eu/system/files/2019-03/communication-eu-china-a-strategic-outlook.pdf> (dostęp: 18.12.2023).
- EU-China summit, 7 December 2023*, 9 December 2023, The European Council, The Council of the EU, <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-summit/2023/12/07> (dostęp: 13.12.2023).
- Fabius L., *Déclaration de M. Laurent Fabius, ministre des affaires étrangères et du développement international, sur les relations franco-chinoises, à Rouen le 12 juin 2015*, Vie publique, 12 juin 2015, <https://www.vie-publique.fr/discours/195138-declaration-de-m-laurent-fabius-ministre-des-affaires-etrangeres-et-du> (dostęp: 18.11.2023).
- Full Text: Keynote Speech by Chinese President Xi Jinping at the China-CEEC Summit*, Xinhua, 09.02.2021 http://www.xinhuanet.com/english/2021-02/09/c_139733388.htm (dostęp: 05.12.2023).
- Godement F., Vasselier A., *Chapitre 4. 16+1 ou 1×16 ? La Chine en Europe centrale et orientale, "La Chine à nos portes" 2018*, s. 101 <https://www.caim.info/la-chine-a-nos-portes--9782738145703-page-101.htm> (dostęp: 05.12.2023).
- Goulard S., *Face aux nouvelles routes de la soie*, Le Grand Continent 2019, <https://legrandcontinent.eu/fr/2019/04/26/leurope-face-a-la-bri-entre-cooperation-et-resistance> (dostęp: 15.12.2023).

- Guinochet F., *Voitures électriques: la France souhaite que l'Europe défende son industrie face à la Chine*, Radio France 14.09.2023, https://www.francetvinfo.fr/replay-radio/le-decryptage-eco/voitures-electriques-la-france-souhaite-que-l-europe-defende-son-industrie-face-a-la-chine_6034259.html (dostęp: 29.12.2023).
- Haski, P., *A Belgrade et Budapest, le numéro un chinois cultive ses amitiés particulières en Europe*, Radio France, 8 mai 2024, <https://www.radiofrance.fr/franceinter/podcasts/geopolitique/geopolitique-du-mercredi-08-mai-2024-3415827> (dostęp: 16.03.2025).
- Jinping X., *Xi Jinping: «La Chine et la France, ensemble vers un développement commun»* Le Figaro 22/03/2019, <https://www.lefigaro.fr/vox/economie/2019/03/22/31007-20190322AR-TFIG00155-xi-jinping-la-chine-et-la-france-ensemble-vers-un-developpement-commun.php>
- Kaca E., *Unijna strategija „Brama na świat”*: szanse i wyzwania, „Biuletyn PISM” 2022, nr 31 (2450), <https://pism.pl/publikacje/unijna-strategia-brama-na-swiat--szanse-i-wyzwania> (dostęp: 30.12.2023).
- Kaczmarek M., *Chiny – Europa Środkowo-Wschodnia: „16+1” widziane z Pekinu*, „Komentarze OSW” 2015, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2015-04-14/chiny-europa-srodkowo-wschodnia-16-1-widziane-z-pekiniu> (dostęp: 30.11.2023).
- La France peut-elle contribuer au réveil européen dans un XXIe siècle chinois?*, Rapport d'information n° 846 (2020–2021), Senat FR 22 septembre 2021, <https://www.senat.fr/rap/r20-846/r20-8464.html> (dostęp: 25.11.2023).
- Macron E., *Discours à la conférence des Ambassadeurs*, Élysée 27 août 2018, <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2018/08/27/discours-du-president-de-la-republique-a-la-conference-des-ambassadeurs> (26.11.2023).
- Macron E., *Discours du président de la République à la Communauté française de Chine*, Élysée 5 avril 2023, <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2023/04/05/premiere-journee-a-pekini> (dostęp: 13.01.2024).
- Macron E., *Initiative pour l'Europe – Discours d'Emmanuel Macron pour une Europe souveraine, unie, démocratique*, Élysée 26 septembre 2017 <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2017/09/26/initiative-pour-l-europe-discours-d-emmanuel-macron-pour-une-europe-souveraine-unie-democratique> (dostęp: 05.12.2023).
- Macron E., *Interview granted to Le Grand Continent magazine by the french President Emmanuel Macron*, Élysée 16 November 2020, <https://www.elysee.fr/en/emmanuel-macron/2020/11/16/interview-granted-to-le-grand-continent-magazine-by-the-french-president-emmanuel-macron> (dostęp: 05.01.2024).
- Macron et les divisions européennes face à l'expansionnisme chinois*, L'Express 07.01.2018, https://www.lexpress.fr/monde/macron-et-les-divisions-europeennes-face-a-l-expansionnisme-chinois_1974014.html (dostęp: 16.12.2023).
- Macron to Set Tone for an EU Balancing Act Between India and China on Belt and Road*, February 28 2018, <https://thediplomat.com/2018/02/macron-to-set-tone-for-an-eu-balancing-act-between-india-and-china-on-belt-and-road> (dostęp: 22.11.2023).
- Makowska M., *The Future of European Industrial Policy*, “Bulletin PISM” 2019, nr 139 (1887), https://pism.pl/publications/The_Future_of_European_Industrial_Policy (dostęp: 08.01.2024).
- Morozowski T., *Chiny w Europie Środkowo-Wschodniej: dyskusja po szczycie 17+1*, „Biuletyn Instytutu Zachodniego” 2021, Nr 2(457), s. 3. [https://www.iz.poznan.pl/plik.pobierz,4169,3121dc186a3e794177256f53b041e448/Biuletyn%20Instytutu%20Zachodniego%20nr%202\(457\)2021.pdf](https://www.iz.poznan.pl/plik.pobierz,4169,3121dc186a3e794177256f53b041e448/Biuletyn%20Instytutu%20Zachodniego%20nr%202(457)2021.pdf) (dostęp: 29.11.2023).
- Munich Security Report 2019. The Great Puzzle: Who Will Pick Up the Pieces?* Munich Security Report 2019, s. 32, https://securityconference.org/assets/02_Dokumente/01_Publikationen/MunichSecurityReport2019.pdf (dostęp: 12.12.2023).

- Nicolas F., *France and China's Belt and Road Initiative*, Institut français des relations internationales (IFRI), 08 APR 2019, <https://www.ifri.org/en/publications/publications-ifri/articles-ifri/france-and-chinas-belt-and-road-initiative> (dostęp: 16.11.2023).
- Pajon C., Seaman J., Julienne M., *France Adapts to an Era of Strategic Competition With China*, IFRI, 05 Juin 2024, <https://www.ifri.org/en/external-articles/france-adapts-era-strategic-competition-china> (dostęp: 16.03.2025).
- Pedroletti B., Semo M., *Macron impose un front commun européen au président chinois Xi Jinping*, Le Monde 26 mars 2019, https://www.lemonde.fr/international/article/2019/03/26/emmanuel-macron-impose-un-front-commun-europeen-a-xi-jinping_5441269_3210.html (dostęp: 05.12.2023).
- Pluyette C., *Emmanuel Macron veut rééquilibrer la relation franco-chinoise*, Le Figaro, 08/01/2018, <https://www.lefigaro.fr/international/2018/01/08/01003-20180108ARTFIG00341-emmanuel-macron-veut-reequilibrer-la-relation-franco-chinoise.php> (dostęp: 21.11.2023).
- Pluyette C., *Groupe «16 + 1»: la stratégie chinoise pour peser sur l'économie européenne*, Le Figaro 19.03.2019, <https://www.lefigaro.fr/conjoncture/2019/03/19/20002-20190319ARTFIG00138-groupe-161-la-strategie-chinoise-pour-peser-sur-l-economie-europeenne.php> (dostęp: 16.12.2023).
- Pour la France, les nouvelles routes de la soie : simple label économique ou nouvel ordre mondial?*, Rapport d'information n° 520 (2017–2018), Senat FR 30 mai 2018, <https://www.senat.fr/rap/r17-520/r17-5201.html> (dostęp: 28.11.2023).
- Principaux partenaires de la France à l'exportation et à l'importation. Données annuelles 2022*, INSEE 27.07.2023, <https://www.insee.fr/fr/statistiques/2381428> (dostęp: 28.11.2023).
- Przychodniak M., *Chińska oferta dla Globalnego Południa*, Biuletyn PISM nr 43 (2853) 26 marca 2024, <https://www.pism.pl/publikacje/chinska-oferta-dla-globalnego-poludnia> (dostęp: 26.12.2024).
- Przychodniak M., *Inicjatywa 16+1 i wyzwania dla współpracy Chin z Europą Środkowo-Wschodnią*, „Biuletyn PISM” 2017, https://pism.pl/publikacje/Inicjatywa_16_1_i_wyzwania_dla_wsp_pracy_Chin_z_Europ_rodkowo_Wschodni (dostęp: 30.11.2023).
- Przychodniak M., *Koniec złudzeń w relacjach ChRL i państw Europy Środkowej*, „Biuletyn PISM” 2023, nr 100 (2721), [https://www.pism.pl/webroot/upload/files/Biuletyn%20PISM%20nr%20100%20\(2721\)%2025%20lipca%202023%20r.pdf](https://www.pism.pl/webroot/upload/files/Biuletyn%20PISM%20nr%20100%20(2721)%2025%20lipca%202023%20r.pdf) (dostęp: 09.12.2023).
- Przychodniak M., *Polityka Chin wobec rosyjskiej agresji na Ukrainę*, „PISM Strategic File” 2023, nr 7, <https://www.pism.pl/publikacje/polityka-chin-wobec-rosyjskiej-agresji-na-ukraine> (dostęp: 09.12.2023).
- Przychodniak M., *Zmiany w polityce ChRL wobec państw Europy Środkowej*, „Biuletyn PISM” 2022, nr 34, <https://www.pism.pl/publikacje/zmiany-w-polityce-chrl-wobec-panstw-europy-srodkowej> (dostęp: 06.12.2023).
- Puig E., *Belt and Road Initiative ou les habits neufs de la stratégie chinoise*, Revue Défense Nationale, 2018/6 (N° 811), s. 111–113 <https://www.cairn.info/revue-defense-nationale-2018-6-page-111.htm> (dostęp: 23.11.2023).
- Rajagopalan R.P., *Putin and Xi Frame a New China-Russia Partnership*, THE DIPLOMAT, February 15, 2022, <https://thediplomat.com/2022/02/putin-and-xi-frame-a-new-china-russia-partnership> (dostęp: 08.12.2023).
- Richard D., *Le Format «16+1»: la nouvelle coopération entre seize pays d'Europe centrale et orientale et la Chine*, Institut de Relations Internationales et Stratégiques, 8 février 2016, <https://www.iris-france.org/71611-le-format-161-la-nouvelle-cooperation-entre-seize-pays-deurope-centrale-et-orientale-et-la-chine>
- Schaeffer F., *De retour en Chine, Emmanuel Macron veut jouer la carte de l'unité européenne face à Xi Jinping*, Les Echos 5 avr. 2023, <https://www.lesechos.fr/monde/chine/de-retour-en-chine->

- [emmanuel-macron-veut-jouer-la-carte-de-lunite-europeenne-face-a-xi-jinping-1922134](#) (dostęp: 16.01.2024).
- Schmidt H., *En tournée européenne, Xi Jinping n'a pas choisi Paris, Belgrade et Budapest au hasard*, Radio France, 05 mai 2024, <https://www.rfi.fr/fr/asiе-pacifique/20240505-en-tourn%C3%A9e-europ%C3%A9enne-xi-jinping-n-a-pas-choisi-paris-belgrade-et-budapest-au-hasard> (dostęp: 16.03.2025).
- Skorupska A., Szczudlik J., (red.), *Regionalny wymiar stosunków Unii Europejskiej z Chinami*, PISM, Warszawa 2019, s. 18 <https://pism.pl/upload/images/artykuly/e4d13af8-3898-48b8-8fdc-a092854bebf2//1570962783417.pdf> (dostęp: 16.11.2023).
- Szczudlik J., *China Trends #5 – Le 17+1, comment contourner les critiques*, Institut Montaigne, 05.06.2020, <https://www.institutmontaigne.org/expressions/china-trends-5-le-171-comment-contourner-les-critiques> (dostęp: 29.11.2023).
- Szczudlik J., *Perspektywy formatu Chiny – Europa Środkowo-Wschodnia (16+1)*, PISM” 2016, 78, https://www.pism.pl/publikacje/Perspektywy_formatu_Chiny___Europa__rodkowo_Wschodnia__16_1_ (dostęp: 30.11.2023).
- Szczudlik-Tatar J., *China's Charm Offensive in Central and Eastern Europe: The Implementation of Its "12 Measures" Strategy*, "Bulletin PISM", No. 106 (559) 2013, <https://pism.pl/upload/images/artykuly/legacy/files/14927.pdf> (dostęp: 16.11.2023).
- The Fourth Round China-France Third-Party Market Cooperation Pilot Project List Signed*, National Development and Reform Commission (NDRC), People's Republic of China, Feb.14, 2022, https://en.ndrc.gov.cn/news/pressreleases/202202/t20220214_1315538.html (dostęp: 19.11.2023).
- Visite d'état en Chine*, Élysée, <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/chine-2023> (dostęp: 15.01.2024).
- Yuan L., *Enhancing connectivity of rules under the Belt and Road Initiative*, "China Economic Journal", 2024, 17:2, s. 203. DOI: 10.1080/17538963.2024.2339017.